

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ.410.012.02.2019

Pan Marek Tęczar
Wójt Gminy
Wielopole Skrzyńskie
39-110 Wielopole Skrzyńskie 200

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/077 Zapobieganie rozprzestrzenianiu się barszczy kaukaskich w Polsce

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Gminy w Wielopolu Skrzyńskim, 39-110 Wielopole Skrzyńskie 200
Kierownik jednostki kontrolowanej	Marek Tęczar, Wójt Gminy, od 2 grudnia 2014 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnił: Czesław Leja, Wójt Gminy, od 5 grudnia 2010 r. do 1 grudnia 2014 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Prawidłowość i skuteczność realizacji działań dotyczących zwalczania barszczy kaukaskich
Okres objęty kontrolą	Lata 2013-2019 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych, tj. do 7 sierpnia 2019 r)
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontrolerzy	1. Łukasz Malec, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/106/2019 z 3 lipca 2019 r. 2. Władysław Tabasz, doradca prawny, upoważnienie do kontroli nr LRZ/105/2019 z 3 lipca 2019 r. (akta kontroli str. 1-2, 4-6)

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Urząd Gminy Wielopole Skrzyńskie (dalej: Urząd) podejmował od 2015 r. działania w celu likwidacji występującego na terenie Gminy barszczu Sosnowskiego. Działania te były skierowane zarówno na grunty będące w zarządzie Gminy Wielopole Skrzyńskie (dalej: Gmina) jak również podejmowano działania w celu nakłonienia właścicieli gruntów (nie będących w zarządzie Gminy) do zwalczania barszczu Sosnowskiego na gruntach będących ich własnością.

Pomimo nieuzyskania przez Gminę dofinansowania zewnętrznego na zwalczanie barszczu Sosnowskiego, nie zaprzestano prowadzonych działań i finansowano je wyłącznie ze środków własnych Gminy, z których sfinansowano zakup środków chemicznych oraz wynagrodzenie dla pracowników zajmujących się zwalczaniem barszczu Sosnowskiego.

Ustalenia kontroli wykazały również, że problematyka występowania oraz likwidacji barszczu Sosnowskiego wielokrotnie była poruszana m.in. w trakcie sesji Rady Gminy czy spotkań z mieszkańcami. Urząd na swojej stronie internetowej oraz w Informatorze Samorządowym Gminy cyklicznie publikował informacje z zakresu postępowania z barszczem Sosnowskiego.

W trakcie kontroli, NIK stwierdziła zaniechania w realizacji działań dotyczących zwalczania barszczy kaukaskich. Nie wyznaczono mierników przy inwentaryzacji stanowisk barszczy oraz nie aktualizowano stanu powierzchni na której występował barszcz Sosnowskiego. Ponadto ustalono, że stanowiska barszczu Sosnowskiego występujące na terenie Gminy nie były oznakowane, pracownicy Urzędu zajmujący się likwidacją i inwentaryzacją barszczy na terenie Gminy nie uczestniczyli w szkoleniach o tematyce związanej z barszczami kaukaskimi.

Jednocześnie, NIK wskazuje, że działania podjęte w trakcie kontroli przez Gminę doprowadziły do zaktualizowania stanu występowania barszczy na terenie Gminy ujętego w sporządzonej w 2015 r. inwentaryzacji oraz do oznakowania stanowisk barszczy.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częstkowe³ kontrolowanej działalności

OBSZAR **Prawidłowość i skuteczność zwalczania przez Gminę barszczy kaukaskich**

Opis stanu
faktycznego

Obowiązki dotyczące inwentaryzacji barszczy kaukaskich i ich zwalczania nie zostały przypisane w Regulaminie Organizacyjnym Urzędu Gminy⁴ konkretnej komórce organizacyjnej, zlecano je natomiast:

- Podinspektorowi ds. ochrony środowiska posiadającemu wykształcenie technik-ogrodnik – który zgodnie z zakresem zadań, obowiązków, uprawnień i odpowiedzialności przydzielonym 2 marca 2015 r. zobowiązany był do: podejmowania na podstawie obowiązujących przepisów, działań związanych z likwidacją na terenie gminy rośliny inwazyjnej – barszcz Sosnowskiego; prowadzenia działań edukacyjnych i informacyjnych dla społeczeństwa dotyczących zagrożeń ze strony barszczu Sosnowskiego i zwalczania tych roślin; prowadzenia ewidencji działek na terenie których występuje barszcz Sosnowskiego, będących własnością gminy i działek będących własnością innych podmiotów; podejmowanie działań w zakresie niszczenia barszczu Sosnowskiego (poprzez: zlecenie niszczenia barszczu na działkach będących własnością gminy, powodowanie niszczenia barszczu przez właścicieli działek na terenie których barszcz Sosnowskiego występuje, współpracę z innymi podmiotami w zakresie likwidacji barszczu Sosnowskiego, monitorowanie efektów działań w zakresie likwidacji barszczu Sosnowskiego); rozeznanie możliwości pozyskiwania środków finansowych na prowadzenie kompleksowych działań nakierowanych na likwidację barszczu na terenie gminy; koordynowanie działań w zakresie zwalczania barszczu Sosnowskiego na terenie gminy.

Pracownik ten nie uczestniczył w szkoleniach z zakresu szkodliwości i likwidacji barszczy kaukaskich.

Podinspektorowi ds. zarządzania kryzysowego nie przydzielono formalnie zadań (obowiązków, uprawnień i odpowiedzialności) związanych z barszczem Sosnowskiego, chociaż w praktyce był zaangażowany w tym obszarze działań. Zastępca Wójta wyjaśnił, że *pracownik ten nie ma w zakresie czynności przydzielonych w/w zadań. Wykonywanie zadań związanych z likwidacją barszczu Sosnowskiego wynika z charakteru zajmowanego stanowiska i wydanego przez Wójta Gminy polecenia ustnego.*

Kontrola wykazała, że wymienieni powyżej pracownicy Urzędu realizowali przydzielone im zadania dotyczące inwentaryzacji barszczy kaukaskich i ich zwalczania, poza zaniechaniami opisanymi w dalszej części wystąpienia.

Zastępca Wójta wyjaśnił, że *pracownicy nie uczestniczyli w szkoleniach z zakresu barszczy kaukaskich, korzystali natomiast ze strony internetowej Ministerstwa Ochrony Środowiska, na której zostały zamieszczone wytyczne Generalnej Dyrekcji*

³ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁴ Wprowadzone: Uchwałą nr XXX/181/98 Rady Gminy w Wielopolu Skrzyńskim z dnia 30 marca 1998 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Gminy (zmienionego Uchwałami Rady Gminy z 29 grudnia 1998 r., 28 grudnia 1999 r., oraz Zarządzeniem Wójta Gminy z 27 grudnia 2002 r., 17 października 2005 r., 14 grudnia 2006 r., 30 marca 2007 r., 30 grudnia 2008 r., 14 grudnia 2010 r. Zastąpionego Zarządzeniem nr 8/K/2014 Wójta Gminy Wielopole Skrzyńskie z dnia 8 maja 2014 r. w sprawie ustalenia Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Gminy w Wielopolu Skrzyńskim, zmienionego Zarządzeniami nr 3/K/2015 z dnia 27 lutego 2015 r. oraz nr 1.K.2019 z dnia 2 stycznia 2019 r. Wójta Gminy Wielopole Skrzyńskie w sprawie zmian w Regulaminie Organizacyjnym Urzędu Gminy w Wielopolu Skrzyńskim.

W Urzędzie nie zostały opracowane procedury związane ze zwalczaniem barszczu kaukaskich. Z wyjaśnień Zastępcy Wójta wynika, że choć w Gminie nie opracowano pisemnych procedur związanych ze zwalczaniem barszczu kaukaskich, to w związku nasilającym się wzrostem i rozprzestrzenianiem się barszczu Sosnowskiego Gmina Wielopole Skrzyńskie w 2015 r. rozpoczęła działania mające na celu likwidację oraz ograniczenie rozprzestrzeniania się tej toksycznej rośliny na nowe tereny. Ponadto Zastępca Wójta wyjaśnił, że wdrożono działania, które są realizowane systematycznie przez pracowników Urzędu.

Ustalenia kontroli wykazały, że działania Urzędu mające na celu likwidację oraz ograniczenie rozprzestrzeniania się barszczu realizowane były poprzez m.in.:

- sporządzenie informacji dotyczącej lokalizacji i powierzchni obszarów zajmowanych przez barszcz Sosnowskiego;
- wskazanie terenów charakteryzujących się masowym występowaniem barszczu Sosnowskiego, znajdujących się w pobliżu miejsc zamieszkałych i miejsc najbardziej uczęszczających przez mieszkańców;
- edukację mieszkańców Gminy i właścicieli terenów zajętych przez barszcz Sosnowskiego w zakresie szkodliwości rośliny;
- kierowanie do właścicieli gruntów prywatnych zajętych przez barszcz, pism dotyczących usunięcia tej niebezpiecznej rośliny;
- poinformowanie⁵ mieszkańców Gminy i właścicieli terenów zajętych przez barszcz Sosnowskiego o regulacjach prawnych określających obowiązek usuwania tej niebezpiecznej rośliny;
- skierowanie przez Wójta Gminy pism⁶ do Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Starostwa Powiatowego w Ropczycach, Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie z prośbą o pomoc finansową niezbędną do realizacji działań likwidacji barszczu Sosnowskiego oraz o wskazanie możliwości prawnych, umożliwiających organom gminy podjęcie szybkich i skutecznych działań mających na celu całkowite usunięcie tej rośliny;
- prowadzenie zabiegów usuwania barszczu Sosnowskiego na gruntach stanowiących własność Gminy przez pracowników gospodarczych Urzędu.

(akta kontroli str. 79-82, 106-148, 169-195, 278-286)

Rada Gminy nie podejmowała uchwał, a Wójt nie wydawał zarządzeń dotyczących sposobu zwalczania barszczu kaukaskich na terenie Gminy. Zastępca Wójta wyjaśnił, że nie było konieczności podejmowania uchwał lub wydawania zarządzeń przez Wójta, gdyż Gmina systematycznie podejmuje działania związane z likwidacją barszczu Sosnowskiego.

Pracownicy Urzędu przeprowadzili rozmowy telefoniczne z sąsiednimi gminami dotyczące podjęcia wspólnych działań zwalczania barszczu Sosnowskiego, jednak nie podjęto współpracy z sąsiednimi gminami w celu wspólnego zwalczania barszczu kaukaskich. Zastępca Wójta poinformował, że żadna gmina nie była zainteresowana współpracą w tym zakresie.

(akta kontroli str. 79-82, 196-198)

⁵ Informacja w gminnej gazecie Informator samorządowy, zamieszczona w dniu 26 czerwca 2019 r., wraz z wytycznymi Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska dot. zwalczania barszczu Sosnowskiego, informacja podobnej treści była również publikowana 17 maja 2018 r., 11 kwietnia 2017 r., 1 maja 2016 r., 1 lipca 2015 r.

⁶ Pismo z dnia 6 lipca 2015 r. do WFOŚ i GW w Rzeszowie; pismo z dnia 6 lipca 2015 r. do Zarządu Powiatu Ropczysko-Sędziszowskiego w Ropczycach; pismo z dnia 17 lipca 2015 r. do Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie; pismo z dnia 1 lipca 2019 r. do WFOŚ i GW w Rzeszowie.

Pracownicy Urzędu w 2015 r. zinwentaryzowali stanowiska barszczy kaukaskich. Przeprowadzona inwentaryzacja polegała na sporządzeniu wykazu działek, na których występuje barszcz oraz na zaznaczeniu tych działek na mapach geodezyjnych Gminy. Inwentaryzacja zawierała jedynie dane o numerze działki oraz jej całkowitej powierzchni. Nie uwzględniono w niej rzeczywistej powierzchni zajętej przez barszcz. Także na mapach stanowiących załącznik graficzny do inwentaryzacji nie zaznaczono obszaru lub stanowisk na których występowała roślina.

Stan ujęty w wyniku inwentaryzacji barszczu Sosnowskiego występującego na terenie Gminy przeprowadzonej w 2015 r. nie był corocznie aktualizowany, skutkiem czego niemożliwe było śledzenie zmian w wielkości obszaru zajętego przez barszcz Sosnowskiego i jednocześnie ustalenie czy jego zwalczanie przynosi pożądane efekty, tj. określenie czy liczba stanowisk barszczy oraz ich powierzchnia ulega zmianom.

NIK wskazuje, że zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 1, 5 oraz 14 ustawy o *samorządzie gminnym*⁷ oraz pkt B 6 części II standardów w kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych cele i zadania należy określać jasno i w co najmniej rocznej perspektywie. Ich wykonanie należy monitorować za pomocą wyznaczonych mierników. Należy zapewnić odpowiedni system monitorowania realizacji celów i zadań przez jednostki podległe lub nadzorowane.

Zastępca Wójta wyjaśnił, że *inwentaryzacja została wykonana przez pracowników Urzędu Gminy w ramach wykonywanych obowiązków. W ramach inwentaryzacji wskazano właścicieli działek oraz sporządzono wydruk mapowy z znaczeniem nr działek, na których występuje barszcz. Nie wykonano dokumentacji fotograficznej gdyż wizję terenową robiono w różnych okresach czasu (marzec, maj), gdzie rośliny były w różnych fazach rozwojowych. W trakcie kontroli NIK zaktualizowano posiadaną inwentaryzację poprzez określenie powierzchni na której występuje barszcz Sosnowskiego oraz zaznaczenia w uwagach powierzchni na której barszcz został usunięty.*

Ponadto z udzielonych wyjaśnień wynika, że w Gminie nie przyjęto zasad inwentaryzacji, natomiast objęto nią całą powierzchnię Gminy, zarówno tereny gminne jak i tereny prywatne. W trakcie kontroli pracownicy Urzędu przeprowadzili weryfikację inwentaryzacji z 2015 r., w trakcie której dokonali pomiarów powierzchni porośniętej barszczem Sosnowskiego, opisali miejsce jego występowania i oznaczyli je na mapach oraz określili powierzchnię na której udało się barszcz zlikwidować.

Dodatkowo Urząd rozpoczął zgłaszanie miejsc występowania barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy w ogólnopolskiej bazie.

(akta kontroli str.84-86, 89-105, 199-226, 233, 277)

Gmina występowała o dofinansowanie działań związanych z usuwaniem barszczy do Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dalej: WFOŚiGW) w Rzeszowie, do Starostwa Powiatowego w Ropczycach, tj.:

- 6 lipca 2015 r. Wójt złożył wniosek⁸ do Starosty Powiatu Ropczycko-Sędziszowskiego o dotację z Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska na działania związane z usuwaniem barszczu Sosnowskiego. W odpowiedzi na złożony wniosek Starosta Ropczycko-Sędziszowski poinformował⁹ Wójta m.in., że środki budżetowe powiatu na rok 2015 i 2016 zostały rozdysponowane na zadania i inwestycje związane min. z zabezpieczeniem osuwisk oraz gospodarką ściekową i ochroną wód, w związku z powyższym powiat nie może dofinansować procesu zwalczania barszczu Sosnowskiego

⁷ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r., t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 506.

⁸ Pismem nr RR.604.21.2015 r.

⁹ Pismem nr WR.3040.10.2015 z 17.07.2015 r.

na terenie naszej Gminy. Jednocześnie poinformowano Wójta, że *Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przeznaczy cztery miliony złotych na działania zwalczania barszczu Sosnowskiego ...*

- 6 lipca 2015 r. oraz 11 kwietnia 2016 Wójt zwrócił się¹⁰ do WFOŚiGW z zapytaniem o możliwość ubiegania się o dofinansowanie działań związanych z usuwaniem barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy.

W odpowiedzi WFOŚiGW poinformował¹¹ Wójta, że zarówno Zasady udzielania i umarzania pożyczek oraz tryb i zasady udzielania i rozliczania dotacji przez WFOŚiGW jak i Plan działalności WFOŚiGW nie przewiduje wydatkowania środków na tego typu przedsięwzięcia.

(akta kontroli str.84-88, 106-148)

Gmina finansowała działania związane z usuwaniem barszczu Sosnowskiego jedynie ze środków własnych. W 2015 r. wydatkowała łącznie na ten cel kwotę 2 606,10 zł, w tym 2 407,54 zł na zakup środków chemicznych oraz odzieży ochronnej oraz 198,56 zł stanowiący koszt robocizny pracowników gospodarczych Urzędu. W 2016 roku wydatkowano łącznie kwotę 1 746,46 zł, w tym 1469,80 zł na zakup środków chemicznych oraz 276,66 zł stanowiący koszt robocizny pracowników gospodarczych Urzędu. W 2017 r. wydatkowano łącznie 796,45 zł, w tym na zakup środków chemicznych 501,97 zł, a na robocizną pracowników Urzędu 294,48 zł. W 2018 r. i 2019 r. (do 12.07) Gmina wydatkowała jedynie środki finansowe związane z robocizną, nie dokonała zakupu środków chemicznych. Koszt robocizny w okresie tym wyniósł odpowiednio 290,40 zł oraz 113,76 zł.

(akta kontroli str.87-88, 149-160)

Na dzień zakończenia kontroli (tj. 7 sierpnia 2019 r.) Gmina nie posiadała dokumentu określającego niezbędne działania i potrzeby finansowe do skutecznego zwalczania barszczu Sosnowskiego. Pracownicy Urzędu którym przydzielono zadania dotyczące inwentaryzacji i zwalczania barszczu Sosnowskiego oraz informowania i edukacji o tej roślinie nie odbyli szkoleń w tym zakresie.

Z informacji przekazanych przez Zastępcę Wójta wynikało, że Gmina podjęła działania związane z usuwaniem barszczu Sosnowskiego w celu podjęcia skutecznej jego likwidacji, a m.in.:

- opracowuje program usuwania barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy Wielopole Skrzyńskie na najbliższe 5 lat,
- sporządzi zbiorczą informację dotyczącą lokalizacji i powierzchni występowania barszczu Sosnowskiego,
- podejmie kolejne działania w celu pozyskania środków na sfinansowanie akcji usuwania barszczu Sosnowskiego,
- będzie kontynuowała prowadzenie akcji usuwania barszczu Sosnowskiego na gruntach stanowiących własność Gminy Wielopole Skrzyńskie,
- będzie kontynuowała informowanie mieszkańców w zakresie szkodliwości barszczu Sosnowskiego.

(akta kontroli str. 82, 278-286)

Całkowita powierzchnia Gminy wynosiła 9355 ha, a łączna powierzchnia działek na których występował barszcz Sosnowskiego wynosiła w 2015 r. 34,93 ha, natomiast szacunkowa powierzchnia zajęta barszczami wynosiła 5,77 ha. Według stanu na 12 lipca 2019 r. (dane po przeprowadzeniu ponownej inwentaryzacji) łączna powierzchnia zajęta barszczami wynosiła 4,35 ha.

¹⁰ Pismami nr RR.604.21.2015 r. oraz RR.604.33.2016.

¹¹ Pismem nr WFOŚ.DW.ChM.070.067.2016 z 10.05.2016 r.

W okresie 2015 - pierwsze półrocze 2019 zwalczaniem barszczy Urząd objął tylko tereny należące do Gminy o pow. 0,25 ha, tj. 100% gruntów zajętych barszczem. Według danych posiadanych przez Urząd na terenach prywatnych w tym okresie właściciele zwalczali barszcze na łącznej powierzchni 1,22 ha, obejmując zakresem 22,10% gruntów tego typu.

(akta kontroli str. 83, 164, 167)

Urząd nie prowadził monitoringu ilości stanowisk barszczy kaukaskich i nie dokumentował analizy skuteczności podejmowanych działań, w szczególności porównując licznosc populacji (lub zajmowaną powierzchnię) barszczy kaukaskich na terenie Gminy na przestrzeni lat. W trakcie kontroli zaktualizowany został wykaz stanowisk barszczy.

Zastępca Wójta poinformował, że wydał *ustną dyspozycję dotyczącą bieżącego monitoringu, wiosną i jesienią - ilości stanowisk barszczu i corocznej analizy skuteczności podejmowanych działań aby porównać czy powierzchnia stanowisk ulega zmianie*. Ponadto poinformował, że w 2015 r. rozpoczęto zwalczanie barszczu tylko metodą mechaniczną poprzez ścinanie. W roku następnym zwalczanie zostało zmodyfikowane o zastosowanie środków chemicznych. W kolejnych latach stosowano już metody mieszane. Przykładem, że stosowanie podwójnych metod jest skuteczne i można wskazać działania mieszkańca wsi Nawsie. Posiadający na swojej działce duże ilości barszczu, z pow. 1,12 ha porośniętej barszczem, po kilku latach zniszczył na około 0,74 ha.

Z zabiegów niszczenia barszczu Sosnowskiego, pracownicy Urzędu sporządzali notatki w których opisywali m. in.: miejsce w którym likwidowali rośliny, sposób ich likwidacji oraz efekty. Notatki zawierały także informację, że pracownicy zostali poinformowani o środkach bezpieczeństwa jakie należy zachować podczas wykonywania zabiegu niszczenia jak również po zakończeniu pracy.

Gmina nie posiada dokumentacji w zakresie utylizacji usuniętych roślin. Zastępca Wójta poinformował, że *usunięte rośliny pozostawiano na miejscu ścięcia, tj. na gruntach stanowiących w większości nieużytki, pobocza i rowy dróg gminnych*.

W złożonych wyjaśnieniach dodał również, iż *Gmina nie nakładała obowiązku utylizacji na usuwających rośliny barszczu*, a stanowisko Urzędu w tym zakresie poparł Wytycznymi Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska dotyczącymi zwalczania barszczu Sosnowskiego i barszczu Mentegazziego w Polsce podając, że w rozdziale 6.2.2.5 Utylizacja, autorzy wskazują że w Polsce nie opublikowano zaleceń dotyczących utylizacji kaukaskich barszczy.

(akta kontroli str. 161-164, 287-299)

W latach 2013 – 2015 Gmina nie posiadała zinwentaryzowanego obszaru zajętego barszczem kaukaskim oraz nie wydatkowała środków finansowych na jego zwalczanie. W latach 2015 – 2019 (do dnia zakończenia kontroli, tj. do 7 sierpnia 2019 r.) obszar zinwentaryzowany zajęty barszczami wynosił¹² 5,77 ha (w tym na terenach prywatnych 5,52 ha) w roku 2015, 2016, 2017 oraz 2018. W okresie tym zwalczaniem barszczu Sosnowskiego objęto 0,25 ha gruntów gminnych (100% zajętej powierzchni) oraz: 0,50 ha w 2015 r., 0,60 ha w 2016 r., 0,80 ha w 2017 r., 1,15 ha w 2018 r. na terenach prywatnych. W 2019 r. Gmina ustaliła, że łączny obszar zajęty barszczami wynosił 4,35 ha w tym 4,18 ha to grunty prywatne. Barszcz zwalczano na powierzchni 1,39 ha, w tym 1,22 ha stanowiły grunty prywatne. Zwalczanie barszczy w przypadku obszaru będącego własnością Gminy było finansowane wyłącznie ze środków własnych (w ramach budżetu Gminy) i było wykonywane wyłącznie przez pracowników Urzędu, natomiast koszty usuwania

¹² Dane szacunkowe (za lata 2015-2018) wyliczone na podstawie spisu z 2015 r. oraz przeprowadzonej w 2019 r. inwentaryzacji.

barszczu z działek prywatnych ponosili ich właściciele (poza jednym przypadkiem gdzie na prośbę właścicieli umotywowaną względami finansowymi Gmina likwidowała barszcz na powierzchni 0,04 ha).

(akta kontroli str. 83, 164, 199-226)

Usuwanie barszczu nie zlecano wykwalifikowanej firmie. Barszcze zwalczano metodą mechaniczną poprzez wycinanie oraz metodą chemiczną poprzez oprysk preparatorami chemicznymi. Do ścinania barszczu użyto kos oraz podkaszarek spalinowych, natomiast do oprysku używano opryskiwacz plecakowy. Pracownicy wykonujący w/w czynności wyposażeni zostali w kombinezony chroniące całe ciało, rękawice, maski.

Przy wyborze metod zwalczania kierowano się Wytycznymi Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska dotyczącymi zwalczania barszczu Sosnowskiego i barszczu Mantegazziego w Polsce (opisanymi w rozdziale szóstym Wytycznych).

Zastępca Wójta wyjaśnił, iż uznano że warunkiem niezbędnym do wyeliminowania albo ograniczenia liczebności barszczu z danego terenu jest stosowanie metod kombinowanych oraz niedopuszczenie roślin do kwitnienia. Pracownicy zatrudnieni na stanowisku robotnik gospodarczy wykonujący prace przy zwalczaniu barszczu Sosnowskiego mają aktualne szkolenie wstępne składające się ze szkolenia ogólnego i stanowiskowego z zakresu bhp. Do ich zadań należą między innymi prace porządkowe na działkach komunalnych, drogach, mostach i przepustach polegających na wycince zakrzaczeń, wykaszaniu poboczy, udrażnianiu, naprawie przepustów, sezonowych pracach porządkowych na działkach gminy polegające na ich właściwym utrzymaniu np. teren szkoły, teren budynków komunalnych (remizy OSP), przestanki autobusowe. W miejscach tych występuje codzienne ryzyko kontaktu z barszczem. W ocenie ryzyka zawodowego na tym stanowisku uwzględniono tego typu zagrożenie a pracownicy zostali z oceną ryzyka zapoznani. Dodatkowo przed każdą akcją przystępowania do pracy zwalczania barszczu każdorazowo informowano pracowników o zagrożeniu oraz środkach bezpieczeństwa co odnotowano w protokołach z usuwania barszczu.

(akta kontroli str. 163-164)

Gmina nie występowała do właścicieli nieruchomości prywatnych o zgodę na podjęcie działań zwalczających barszcze. Zastępca Wójta Wyjaśnił, że Gmina nie dysponuje odpowiednimi środkami finansowymi do podjęcia kompleksowej likwidacji barszczu Sosnowskiego jak również możliwości prawnych w tym zakresie. W jednym przypadku na uzasadnioną prośbę mieszkańców Gmina likwidowała barszcz na pow. 0,04 ha na gruncie prywatnym.

(akta kontroli str. 164-166)

Gmina nie była kontrolowana w zakresie występowania barszczy oraz ich utylizacji.

(akta kontroli str. 164)

NIK wystąpiła¹³ w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK do Starosty Ropczycko-Sędziszowskiego o informacje na temat występowania barszczy i ich zwalczania na obszarze powiatu oraz dotyczące współpracy z kontrolowaną gminą w tym zakresie. W odpowiedzi na pismo NIK, Starosta Ropczycko-Sędziszowski poinformował, że na terenie gminy Wielopole Skrzyńskie skupiska barszczu Sosnowskiego i barszczu Mantegazziego skoncentrowane są wzdłuż brzegów rzeki Wielopolki zaczynając od jej źródeł w m. Nawsie, poprzez Wielopole Skrzyńskie, Brzeziny i Glinik. Powiat ropczycko-sędziszowski nie prowadził działań w zakresie zwalczania tych roślin i w latach 2013 - 2019 powiat ropczycko-sędziszowski nie

¹³ Pismem nr LRZ.410.012.2019 z 26.07.2019 r.

ponosił nakładów finansowych związanych z usuwaniem w/w gat. barszczy. Nie posiadamy szczegółowej inwentaryzacji występowania barszczu Sosnowskiego i barszczu Mantegazziego na terenie gminy Wielopole Skrzyńskie w związku z powyższym nie dysponujemy informacją o powierzchni zwalczania oraz o wszystkich ujawnionych stanowiskach. W latach 2015 i 2016 Starosta informował wszystkie gminy z terenu powiatu o możliwości pozyskania środków z NFOŚiGW na zwalczanie barszczy kaukaskich oraz o możliwości stosowania aktów prawa miejscowego.

Ustalono, że Starosta Ropczycko-Sędziszowski pismami WR.604.29.2015 z 17 lipca 2015 r. oraz WR.604.15.2016 z 5 maja 2016 r. informował Wójta o występowaniu na terenie powiatu licznych skupisk barszczu Sosnowskiego, stanowiącego bardzo duże zagrożenie dla zdrowia i życia ludzkiego. W pismach tych Starosta:

- poinformował o art. 40 ustawy o *samorządzie gminnym*, który upoważnia gminy do stanowienia aktów prawa miejscowego. Zgodnie z treścią tego artykułu rada gminy może wydawać przepisy porządkowe, jeżeli jest to niezbędne dla ochrony życia lub zdrowia obywateli.

- wskazał, że gmina może ubiegać się o fundusze z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Zastępca Wójta w sprawie art. 40 ustawy o *samorządzie gminnym* i nie ustanowieniu przepisów porządkowych dotyczących występujących na terenie gminy barszczy Sosnowskiego wyjaśnił, że po analizie podstawy prawnej art. 40 ustawy o *samorządzie gminnym* na podstawie której Rada Gminy może wydać przepis porządkowe w zakresie zwalczania barszczy kaukaskich wskazanej w piśmie z dnia 5 maja 2019 r. przez Starostwo Powiatowe w Ropczycach, uznano, że wydanie takiego aktu prawa miejscowego jest niemożliwe. Zgodnie z art. 40 ust. 3 ustawy o *samorządzie gminnym* uchwała może być podjęta jeżeli jest to niezbędne dla ochrony życia lub zdrowia obywateli oraz zapewnienie porządku, spokoju i bezpieczeństwa publicznego. Chodzi więc o realnie zagrożenia i wyjątkowe sytuacje, których nie normują ustawy ani inne przepisy powszechnie obowiązujące.

Zwalczanie barszczu Sosnowskiego nie ma takiego charakteru - co potwierdził Wojewódzki Sąd Administracyjny w Opolu Sygn.akt II SA/Op 538/15 wyrokiem z dnia 14.01.2016 r. (kopia w zał.). Wojewoda Opolski w skardze na uchwałę stwierdził, że zagrożenie barszczem Sosnowskiego nie pojawiło się nagle, gdyż roślina ta występuje w Polsce od wielu lat, a jej populacja z roku na rok wzrasta z uwagi na dużą zdolność do regeneracji, odporność na środki do zwalczania chwastów, łatwość rozmnażania. W związku z tym jej zwalczanie jest bardzo trudnej wymaga systematycznych działań przez kilka lat.

Ponadto w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego dnia 18 listopada 2015 r. Syg. akt II SA/Wr 590/15 Wojewoda Dolnośląski w skardze na uchwałę wskazuje, że nakładamy na właścicieli nieruchomości obowiązek przeciwdziałania negatywnemu wpływowi barszczu Sosnowskiego na zdrowie i życia nie może być nadmiernie uciążliwy, to znaczy nie może dotyczyć działań, które wykraczają ponad niezbędne dla bezpośredniej o ochrony życia i zdrowia. Wynika to wprost z treści art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, zgodnie z którym ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanowione tylko gdy są konieczne dla ochrony wymienionych w trym przepisie dóbr. W związku z powyższym sprawa zwalczania barszczy kaukaskich, a w szczególności obowiązków właścicieli nieruchomości w tym zakresie, nie jest uregulowana w odrębnych ustawach lub przepisach powszechnie obowiązujących.

Dodatkowo w odniesieniu do powołanego wyżej pisma Starosty w sprawie funduszy na zwalczanie barszczu Sosnowskiego Zastępca Wójta poinformował, że Gmina Wielopole Skrzyńskie nie sugerowała się pismem Starostwa Powiatowego

w Ropczycach, gdyż Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Rzeszowie pismo o środki finansowe na działania związane z likwidacją barszczu Sosnowskiego otrzymał dnia 10 lipca 2015 r. Gmina nie otrzymała odpowiedzi na w/w pismo.

Pismo ze Starostwa Powiatowego w Ropczycach Gmina otrzymała w dniu 21 lipca 2015r. z informacją o braku środków finansowych na likwidację barszczu oraz wskazaniem NFOŚ i GW posiadającego fundusze na ten cel.

W dniu 11 kwietnia 2016r. ponownie Gmina Wielopole Skrzyńskie zwróciła się do Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska w Rzeszowie o dofinansowanie działań związanych z usuwaniem barszczu Sosnowskiego uzyskując odpowiedź, że „Zasady udzielania i umarzania pożyczek oraz tryb i zasady udzielania i rozliczania dotacji przez WFOŚiGW jak i Plan działalności WFOŚiGW w Rzeszowie na 2016 r., nie przewiduje wydatkowania środków na tego typu przedsięwzięcia.

WFOŚiGW w Rzeszowie nie poinformował tut. Gminy o możliwości ubiegania się o takie środki w Narodowym Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

(akta kontroli str. 227-230-254)

Stanowiska barszczu Sosnowskiego występujące na obszarze Gminy nie były oznakowane tablicami z informacją o jego występowaniu w danym miejscu. W trakcie trwania kontroli NIK, Urząd oznakował te miejsca. Fakt ten został potwierdzony przez kontrolerów NIK w trakcie przeprowadzanych oględzin stanowisk barszczu Sosnowskiego. Z wyjaśnień udzielonych przez Zastępcę Wójta wynika, że nie oznakowano stanowisk barszczu z uwagi na to, że wielokrotne informowanie mieszkańców o występowaniu tych roślin na terenie Gminy to działania wystarczające dla zapewnienia im bezpieczeństwa.

Ponadto w toku oględzin stwierdzono, że na terenie Gminy w miejscach wskazanych w dokumentach inwentaryzacyjnych występują pojedyncze egzemplarze roślin bądź ich skupiska. Stwierdzono występowanie pojedynczych młodych roślin barszczu, głównie w pasie drogowym po zabiegu koszenia oraz zabiegach chemicznych, jak również miejsca w których zabieg usuwania roślin okazał się częściowo skuteczny.

Łącznie oględzinom poddano działki o łącznej powierzchni 30,79 ha (w tym 2,43 ha na działkach będących własnością Gminy). Łączna powierzchnia zajęta przez barszcz na tych działkach wynosiła około 4,29 ha (w tym 0,25 ha na działkach będących własnością Gminy).

(akta kontroli str. 86, 255-276, 278-286)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

IV. Uwagi i wnioski

Przedstawiając powyższą ocenę wynikającą z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag i wniosków pokontrolnych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Rzeszów, 12 września 2019 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie
Dyrektor
Wiesław Motyka

Kontrolerzy
Łukasz Malec
Starszy inspektor kontroli państwowej

/.../

/.../

Władysław Tabasz
Doradca prawny

/.../